

Femeile private de libertate

*Extras din cel de-al 10-lea Raport general,
publicat în 2000*

Remarci preliminare

21. În anumite din rapoartele sale generale, CPT-ul a definit criteriile care îi ghidează munca în diferite locuri de detenție, în special comisariatele de poliție, instituțiile penitenciare, centrele de detenție pentru străini, instituțiile de psihiatrie și centrele de detenție pentru minori.

Comitetul aplică, evident, criteriile menționate mai sus atât în ceea ce privește bărbații privați de libertate, cât și femeile. Totuși, în toate statele membre ale Consiliului Europei, femeile reprezintă un procentaj relativ scăzut printre persoanele private de libertate. Acest lucru poate face ca prevederea unor infrastructuri diferite pentru femeile în detenție să fie costisitoare pentru state; rezultă de aici că, adesea, ele sunt plasate într-un număr mic de instituții (și riscă să fie reținute la depărtare de căminul și copiii pe care îi au în grijă), în locuri concepute inițial pentru (și adesea împărțite cu) deținuți de sex masculin. În aceste condiții, trebuie să se vegheze în mod deosebit ca femeile private de libertate să beneficieze de un mediu sigur și decent.

Pentru a accentua importanța pe care CPT-ul o acordă prevenirii reținerii reținerii aplicate femeilor private de libertate, acesta a ales să consacre prezentul capitol din cel de-al 10-lea Raport General al său aspectelor specifice cărora le acordă atenție în acest domeniu. Comitetul speră astfel să indice clar autorităților naționale punctele sale de vedere cu privire la modul în care femeile private de libertate trebuie tratate. Ca și în anii trecuți, **CPT-ul apreciază comentariile cu privire la acest capitol de fond al raportului său general.**

22. Trebuie subliniat încă de la început că preocupările CPT-ului privind problemele identificate în acest capitol sunt valabile indiferent de natura locului de detenție. Cu toate acestea, din experiența CPT-ului, riscul de a se aduce atingere integrității fizice și/sau psihice a femeilor private de libertate este cel mai mare în cursul perioadei imediat următoare privării de libertate. Prin urmare, trebuie acordată o atenție deosebită pentru ca, în această fază, să fie respectate criteriile enunțate în secțiunile următoare.

Comitetul ține, de asemenea, să sublinieze că normele pe care le poate dezvolta în acest domeniu trebuie considerate complementare celor care figurează în alte instrumente internaționale, în special în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Convenția Națiunilor Unite privind drepturile copilului, Convenția Națiunilor Unite privind eliminarea oricăror forme de discriminare a femeilor și Ansamblul principiilor Națiunilor Unite pentru protecția tuturor persoanelor supuse oricărei forme de detenție sau încarcerare.

Personalul mixt

23. Precum a subliniat CPT-ul în al 9-lea Raport General al său, personalul mixt constituie o garanție importantă împotriva relelor tratamente în locurile de detenție. Prezența unui personal masculin și feminin poate avea efecte benefice atât în termeni etnici cât și pentru a favoriza un grad de normalitate într-un loc de detenție.

Personalul mixt permite și o desfășurare adecvată a personalului atunci când se efectuează sarcini delicate, precum percheziția. În această privință, CPT-ul ține să sublinieze că persoanele private de libertate nu trebuie percheziționate decât de personal de același sex și că orice percheziție care implică dezbrăcarea unui deținut nu trebuie efectuată în prezența personalului de supraveghere de sex opus.

Locuri diferite de detenție pentru femeile private de libertate

24. Obligația unui stat de îngrijire a persoanelor private de libertate cuprinde responsabilitatea de a le proteja împotriva celor care ar putea dori să le rănească. CPT-ul a fost din când în când confruntat cu acuzații de abuz al femeilor față de alte femei. Totuși, acuzațiile de rele tratamente aplicate femeilor în detenție de către bărbați (și mai ales hărțuirea sexuală, inclusiv insultele cu conotație sexuală) sunt mai frecvente, în special atunci când un stat omite să amenajeze locuri diferite de detenție, rezervate femeilor private de libertate și în care supravegherea să fie asigurată preponderent de personal feminin.

Din principiu, ar trebui ca femeile private de libertate să fie deținute în locuri speciale care să fie separate fizic de cele ocupate de bărbații deținuți în aceeași instituție. Astfel, anumite state au luat măsuri pentru a plasa împreună cuplurile (fiecare membru al cuplului fiind privat de libertate) și/sau pentru a permite un anumit grad de participare mixtă la activitățile din penitenciar. CPT-ul salută aceste măsuri progresiste, cu rezerva ca deținuții implicați să le accepte și să fie selectați cu atenție și supravegheați corespunzător.

Acces egal la activități

25. Este esențial ca femeile private de libertate să aibă acces la activități motivante (muncă, pregătire, studii, sport, etc.) pe picior de egalitate cu bărbații. Așa cum CPT-ul a menționat în ultimul său Raport General, delegațiile Comitetului întâlnesc prea des femei deținute cărora li se propun activități catalogate drept “potrivite” pentru ele (cum ar fi cusutul sau artizanatul), în vreme ce deținuților de sex masculin li se propune o pregătire cu o vocație mult mai profesională.

Din punctul de vedere al CPT-ului, o asemenea abordare discriminatorie nu poate decât să întărească stereotipurile depășite cu privire la rolul social al femeilor. Mai mult, în anumite împrejurări, a refuza femeilor accesul la activități în condiții de egalitate poate fi calificat drept tratament degradant.

Îngrijirea prenatală și postnatală

26. Trebuie concertate toate eforturile pentru a răspunde necesităților alimentare specifice deținuților însărcinate; ele trebuie să poată conta pe un regim alimentar bogat în proteine, fructe și legume proaspete.

27. Este evident că nu trebuie să se nască în închisoare copiii și, în statele membre ale Consiliului Europei, transferarea femeilor însărcinate în spitale din exterior când vine momentul este o practică obișnuită.

Totuși, din când în când, CPT-ul s-a confruntat cu cazuri de femei însărcinate care aveau cătușe sau erau legate de un pat sau o altă piesă de mobilier în cursul unui examen ginecologic și/sau la naștere. O astfel de abordare este complet inacceptabilă și poate să fie categoric calificată drept tratament inuman sau degradant. Trebuie puse în practică alte mijloace de menținere a securității.

28. Multe femei în penitenciare reprezintă principalul sprijin al copiilor lor sau ale unor terțe persoane a căror bunăstare poate fi compromisă prin încarcerarea lor¹.

O problemă extrem de delicată în acest context este de a ști dacă este bine să se autorizeze – și dacă da, pentru cât timp – ca nou-născuții și copiii mici să rămână în închisoare cu mamele lor. Este o problemă la care cu greu se poate găsi o rezolvare, dat fiind că, pe de o parte, închisorile nu reprezintă un mediu potrivit pentru nou-născuți și copii și, pe de altă parte, separarea forțată a mamelor de copiii lor de vârstă mică nu este deloc de dorit.

29. În opinia CPT-ului, principiul de căpătâi trebuie să fie bunăstarea copilului. Aceasta presupune în special că toate îngrijirile prenatale și postnatale asigurate în detenție trebuie să fie egale cu cele disponibile în comunitatea exterioară. Atunci când nou-născuții și copiii mici trăiesc în locuri de detenție, trebuie plasați sub supravegherea specialiștilor în domeniul social și de creștere a copilului. Obiectivul este crearea unui mediu în favoarea copilului, de unde trebuie să fie excluse semnele manifeste ale încarcerării, precum uniforme și clinchetul cheilor.

Trebuie luate măsuri și pentru a face în așa fel încât dezvoltarea motorie și cognitivă a copiilor din penitenciare să evolueze normal. Aceștia trebuie să aibă posibilitatea să se joace și să facă exercițiile necesare în interiorul închisorii, de câte ori este posibil, trebuie să poată părăsi instituția și să experimenteze viața obișnuită din afara zidurilor închisorii.

Facilitarea primirii copiilor în familia din exterior poate permite de asemenea asigurarea împărțirii greutății educării copilului (de exemplu, de către tatăl copilului). Dacă acest lucru nu este posibil, trebuie prevăzut un acces la instituțiile de tip creșă. Astfel de măsuri vor permite femeilor încarcerate să ia parte mai mult la activitățile de muncă și la celelalte activități propuse în cadrul penitenciarului.

Probleme de igienă și sănătate

30. Comitetul dorește, de asemenea, să atragă atenția asupra unui anumit număr de probleme de igienă și sănătate ale femeilor private de libertate, ale căror necesități diferă mult de cele ale bărbaților.

31. Necesitățile specifice de igienă ale femeilor trebuie să primească un răspuns corespunzător. Trebuie mai ales ca ele să aibă acces, la momentul dorit, la instalații sanitare și săli de baie, să se poată schimba la menstruație și să aibă la dispoziție obiectele igienice necesare, precum tampoanele interne sau externe.

A nu oferi aceste necesități fundamentale poate constitui în sine un tratament degradant.

32. Este, de asemenea, esențial ca **îngrijirile medicale** asigurate persoanelor private de libertate să fie egale cu cele de care se bucură bolnavii din comunitatea exterioară.

¹ A se vedea și Recomandarea 1469 (2000) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei cu privire la mamele și copiii în închisoare.

În ceea ce privește femeile private de libertate, pentru ca acest principiu de egalitate să fie respectat, trebuie ca îngrijirile să fie efectuate de medici sau asistenți calificați în probleme de sănătate specifice femeilor, inclusiv în ginecologie.

Mai mult, în măsura în care îngrijirile preventive specifice femeilor există în comunitatea exterioară, precum depistarea cancerului mamar și al colului uterin, acestea trebuie propuse și femeilor private de libertate.

Îngrijirile egale necesită, de asemenea, ca dreptul unei femei la integritatea sa corporală să fie respectat în locurile de detenție precum și în comunitatea exterioară. Prin urmare, acolo unde femeile în libertate au acces la ceea ce se cheamă “pilula de a doua zi” și/sau la alte forme de întrerupere a sarcinii la stadii mai avansate, aceste mijloace trebuie să fie accesibile în aceleași condiții și femeilor private de libertate.

33. Ca principiu, deținuții care au început un tratament înainte de încarcerare trebuie să își poată urma tratamentul pe durata detenției. În această privință, trebuie făcute eforturi pentru a veghea la o aprovizionarea adecvată a locurilor de detenție cu medicamente specifice cerute de femei.

În ceea ce privește mai ales pilula contraceptivă, trebuie reamintit că acest medicament poate fi prescris din motive medicale diferite de prevenirea unei sarcini (de exemplu pentru a înlătura durerile din timpul menstruației). Faptul că încarcerarea unei femei poate în sine să reducă sensibil posibilitățile de concepție nu este un motiv suficient pentru refuzarea acestui tratament.